

bonden, zoudt ge in het geschiedverhaal nauwelijks hebben opgemerkt, dat Mozes niet naar Gods bevel heeft gesproken tot de rots maar tot het voor die rots verzamelde volk en toen, toornig, met zijn staf tweemaal tegen den rotswand heeft gebeukt.

En als ge het wel hebt opgemerkt, dan zijt ge geneigd om Mozes te verontschuldigen. Het is geen wonder, dat het hem eindelijk een oogenblik te veel is geworden. Wat heeft hij al, bijkans negen en dertig jaren, te verduren gehad! Hoe telkens heeft zijn volk zich tegen den Heere en diens knechten verzet! Het is zoo'n lastig volk, dat Gods weldaden vergeet en bij de eerste moeite weer moert!

Het felle woord is er bij Mozes al uit, eer hij het zelve weet. De staf is al omhooggezwaaaid en de rots er mee getroffen, eenmaal, tweemaal, eer Mozes zich bewust kan zijn, het bevel van zijn God te hebben overtreden.

Al te gering! Davids val is ontzettend geweest en van Petrus' verloochening kunnen we huiveren!

Maar Mozes' struikeling? Zoo gering! We zijn geneigd den ouden, trouwen leidsman van het moeilijke volk Israël vrij te pleiten.

En deze geringe zonde wordt zoo zwaar gestraft.

* * *

Ons oordeel over de zonden is zoo oppervlakkig, een oordeel van den buitenkant. Wij nemen waar niet anders dan den uiterlijken vorm en den naar buiten tredenden omvang van het kwaad. En naar onze waarneming rubriceeren wij dan en noemen „zwaar” het een, en „licht” het ander.

Maar God oordeelt naar wat er achter het uiterlijk waarneembare schuilt. Hij peilt het hart. Hij ziet den innerlijken aard der zonde en oordeelt over de gezindheid des harten.

Heel veel, waarop wij niet letten, merkt God als een groote zonde aan en als wij geneigd zijn ach en wee te roepen, heeft God de zonde wellicht zoo heel anders gewogen.

„Gij hebt Mij niet geheiligd voor Israëls oog!”

Indien Mozes daar bij de steenrots hadde gestaan met oogen fonkelend van heiligen toorn en hadde gesproken: „Hoe durft ge, o Israël, hoe durft ge met uw gemor opnieuw uw God te beleedigen!” Maar dat was het niet. Van den Heere geen woord. Over God wordt bij de steenrots niet gerept. Zulken wij, wij, water uit deze steenrots voortbrengen?

Wij, wij! Niet de beleediging van zijn God maar eigen gekrenkte trots doet Mozes' oog vlammen. De dienstknecht heeft zich gesteld in de plaats van zijn Meester. Mozes' hart heeft hier niet om de eer van zijn Zender, maar om de spil van zijn eigen ik gecirkeld.

Zoo heeft het de Heere gezien! Gij hebt Mij niet geheiligd!

* * *

Hier is het kwaad van onze geringe zonden. Er is bij menigeen gemis aan dat diepe schuldbesef, waarin de weg der genade wordt begonnen, omdat we bevreden zijn met oppervlakkige, wereldsche moraal.

We zijn geneigd alleen als zonde in ons leven te brandmerken de grove daad, welke ook door de publieke opinie wordt veroordeeld.

We hebben zoo licht genoeg aan de zonder schroom geteekende attestformule: gezond in de leer en onbesproken van wandel!

Maar dan kennen we ons zelve niet en hebben geen behoefte aan genade, aan verlossing, aan leven.

Indien we eens op de geringe vergruipen gingen letten! Indien we eens trachtten door te dringen tot den achtergrond van ons woord en onze daad! Indien we ons geweten eens niet bedwelden, maar het ongetemperd aan het woord lieten!

We zouden meer bewuste behoefte hebben aan vergeving, aan vernieuwing, aan bekeering!

Want onze geringe zonden zullen in Gods oog zoo zware zonden zijn. En als wij pogen ons de geringe zonden zelf te vergeven, dorsten we niet naar de vergeving van God!

* * *

Indien we eens méér wilden letten op ons eigen hart! Wat is het centrum van ons leven? Willen we ons bij ons spreken en handelen, óók in het koninkrijk Gods, bewust worden, waar het ons nu eigenlijk om te doen is, waar het bij ons om draait?

Wie onzer, die maar eenigermate zichzelf kent, welke vader of moeder van een woelig gezin, welke onderwijzer of onderwijzeres in een moeilijke klas, welke predikant in een niet al te gemakkelijke gemeente, wie, die ergens in staat of maatschappij of waar ook tot leiding is geroepen, verstaat niet Mozes' gramstorige stemming?

Als wij toornen moeten, is het dan de gekrenkte trots van ons beleedigde ik of is het droefheid om de schending van Gods heiligen wil, die ons door de ziel komt vlammen?

Ontstoken uit den hemel of ontstoken van de hel?

Bij den beste mengt zich in het heiligste nog zooveel onzalige zelfzucht.

We zien in Mozes' struikeling hoe God er over oordeelt.

Maar dan doet ons de bezinning over onze geringe zonden ook bidden: „Wie zou de afdwalingen verstaan? Reinig mij van de verborgene afdwalingen. Houd uwen knecht ook terug van trotschheden; laat ze niet over mij heerschen. Laat de reden mijns monds en de overdenking mijns harten welbehagelijk zijn voor Uw aangezicht, o Heere, mijn Rotssteen en mijn Verlosser!”

Dan worstelen we ook tegen onze geringe zonden.

G. R. K.

KERKELIJK LEVEN.

Een Ethische Dogmatiek.

V.

In deze reeks wordt besproken de „Christelijke Dogmatiek” door Dr. J. Riemens Jr., uitgegeven bij G. F. Callenbach te Nijkerk 1924. Het verdient waardering, dat Dr. Riemens zich gewaagd heeft aan een Ethische Dogmatiek. Hij stelt zelf zijn werk eenigzins antithetisch tegenover de Gereformeerde Dogmatiek van Davinck e.a.

Evenzeer moet 't als een schrede voorwaarts beschouwd, dat hij het christendom niet laat opgaan in impressies of nevelige gevoelensdrukken, maar dat het volgens hem ook biedt een geheel van levens- en wereldbeschouwing. Hij wil afzoo ook aan het denken een voorstandende plaats geven.

Dr. Riemens' dogmatiek draagt geen confessioneel karakter. Hij wil teruggaan op de leerformules van alle christelijke kerken en die dan vergelijken met „de vrije organische ontlooiing der Christelijke geloofswaarheid... in den loop der tijden”. De beslissing ligt hier afzoo bij den vergelijker, is dus subjectief. Ook schept Dr. R. naast de dogmatiek en ethiek een epi-dologie (leer van de hoop), waardoor de eschatologie (leer van de laatste dingen) buiten de dogmatiek wordt gesloten.

Vooris erkent hij in zeker opzicht het normatief karakter der Heilige Schrift, maar over de onbetrouwbaarheid der Schrift zwijgt hij. Hij acht gelovige Schriftcritiek geoorloofd en neemt in dit verband de onderscheiding tusschen Kanonieke en deuterio-Kanonieke boeken voor zijn rekening. Hij heijdt de absoluteheid van het Christendom, maar laat levens de mogelijkheid open, dat heidenen zalig worden.

„De leer aangaande God is een versteend lied.”

Zoo begint § 3, dat tot opschrift draagt: Gods Wezen.

Bij het lezen van deze woorden houdt ge een oogenblik uw hart vast voor wat er komen moet. Want als men het in Ethische kringen over verstanding heeft, dan weet ge bijna het overige al. Toch maakt gij u hier, zoo gij een bijgedachte koestert, noodeloos ongerust. Klaarblijkelijk bedoelt Dr. Riemens hier zoogets als een lied in steen, waarbij dan steen het beeld is van het vaste, het zekere, het tastbare.

Een onzer redacteuren schrijft over wijsbegeerte in steen. Men zou ook kunnen spreken over muziek in steen, waarbij de Aya Sophia als dankbaar materiaal zou kunnen dienen. Men kan ook een onderwerp kiezen als: wijsbegeerte in muziek, waarvoor b.v. een Richard Wagner en Mahler belangrijke stof zouden kunnen leveren. Dr. Riemens echter neemt het versteen, of wil men: in steen, niet letterlijk, maar figuurlijk.

Hij legt dan ook uit: „Meer vermag hier de poëzie te benaderen in een grootsch en veelzijdig. Te Deum dan een opsomming of beredeneering. Gevaar voor onheiligt betoogen dreigt van oogenblik tot oogenblik. De formuleering diene tot bevestiging der duidelijkheid: wat gegeven is voor het geloovig denken, is niet nevelig, onzeker, onvast. Het dogma houdt de glorie van Gods deugden omhoog te midden van onkunde, strijd en dwaling”.

Deze opvatting is ons sympathiek.

Wie de dogmatiek voor iets prozaisch houdt, is er niet achter.

Als de beoefening der dogmatiek de ziel niet zingen doet, volgt men een verkeerde praktijk.

Maar is er nu wel de gewenschte orde in Dr. Riemens' kompositie.

Eerst bespreekt hij naar aanleiding van het eerste artikel der Nederl. Geloofsbelijdenis de deugden van Gods eenigheid, eenvoudigheid en geestelijkheid.

Daarbij laat hij het voorloopig en handelt over Gods namen.

Dan komt de leer der Drieëenheid.

Om daarna weer de leer van Gods deugden te vervolgen.

Dit loopt wel wat door elkander.

Doch daarover is nog wel heen te stappen.

Meer te bejammern valt het, dat de leer van God er zoo pover afkomt.

Dit hangt samen met 's schrijvers betrekkelijke onverschilligheid voor, om niet te spreken van: afkeer van het „metaphysische”, een trek, waardoor hij ons aan Ritschl herinnert.

Hij blijft bij de beschouwing van Gods hoedanigheden te zeer in de sfeer van het geschapene hangen. Hij vraagt hoofdzakelijk, hoe God daarin Zijn deugden openbaart. Maar hij tracht niet met zijn geest boven den kosmos uit te stijgen.

En toch wordt dat laatste door de Schrift op onderscheiden plaatsen geëischt.

Denk b.v. aan dat verheven gedeelte van Spreuken 8, waar de Opperste Wijsheid u medeneemt naar

de eeuwigheid, toen er nog geen schepping bestond.

Denk aan den machtigen proloog van Johannes met dien majestueusen aanvang: In den beginne was de Logos en de Logos was bij God en de Logos was God.

Denk aan het Hoogepriesterlijke Gebed, waarin Christus smeekte: En nu verheerlijk Mij, Gij Vader! bij Uzelf, met de heerlijkheid, die Ik bij U had, eer de wereld was.

Dat mag men geen metaphysika noemen, want hoewel wij ook daarvan geen vijand zijn, behoort deze toch thuis in de filosofie.

Doch als het geloovig verstand bevend en bescheiden ook onderzoek doet naar het „eet der wereld was”, is dat zuivere theologie, zoo het er zich toe bepaalt, de Schriftgegevens daarop te brengen zich in te denken en met elkander in verband te brengen.

Dat is juist het heerlijkste, waartoe de geloovige ook de geloovige beoefenaar van de dogmatiek verwaardigd kan worden.

En natuurlijk kan hij het hier zoo min als elders brengen tot adequate (volkomen en volledige) voorstelling en uitdrukking der Goddelijke realiteit.

Het blijft hakkelen en stotteren.

Maar zelfs in dat gebrekkig zich uiten, smaakt men een onwaardebaar genot.

Doch Dr. Riemens ligt gevangen onder de bekoring van het ethische (wat zich concentreert om het wilsleven) en waaraan hij het dynamische (de kracht, welke er van dat wilsleven uitgaat) verbindt.

Voor het physische (natuurlijke) en het metaphysische (wat achter en boven het waarneembaar-natuurlijke zich uitbreidt) heeft hij geen oog of liever: sluit hij met opzet de oogen.

Dat verklaart een zin als deze: „Het Wezen van God moet dus veel meer zedelijk dan natuurlijk (strakke almacht zonder meer) worden opgevat”. Mag ik in het voorbijgaan de verklaring van het natuurlijke in God als „strakke almacht zonder meer” wraken? In zulk een zin hebben de Gereformeerden de Goddelijke natuur nooit omschreven.

Dat verklaart ook, waarom hij onder de namen Gods alleen den Vadersnaam bespreekt. Daarin vindt hij een zedelijke (ethische) betrekking uitgedrukt. De naam Jhoh. (HEERE, de absolute Zijnde), zou hem al te groote moeilijkheden baren. Want dan zou hij zich niet van den plicht kunnen ontslaan, om ook over de Goddelijke natuur te handelen.

Dat verklaart evenzeer, waarom hij de Drieëenheid (door hem bij voorkeur Drie-eenheid geheeten) in een openbaringsdrieëenheid laat opgaan. Voor hem zijn de Zoon en de Geest „de beide Levensmachten, waarin God de Vader, zich als God verheerlijkende, ingaat in het geschapene, om het te verlossen en te zaligen” (bl. 26). De drie Personen zijn voor hem dan ook niets anders dan „drie Openbaringswijzen”. En tegen de beschuldiging van een Modalisme (van modi—openbaringswijzen) voor te staan, dekt hij zich met de verklaring, dat hij (of: het geloof, de drie openbaringswijzen Gods niet in elkander doet overgaan. Dat zijn ethische opvatting hem hiertoe drijft, erkent hij. „Want ons kennen van den drie-eenigen God is niet metaphysisch, maar ethisch-dynamisch” (bl. 27).

Dat verklaart ook, waarom hij bij de eigenschappen Gods uitgaat van de Goedheid en de Heiligheid. Immers, van de eigenschappen getuigt hij: wij kennen „deze laatste slechts als deugden, ethisch en niet abstract-metaphysisch. Langs ethischen weg is de geloovige tot geloofsverzekerdheid gekomen en komt hij daar altoos weer” (bl. 28).

Dat verklaart ook, waarom hij het gevoelen van Augustinus in deze bewoordingen veroordeelt: „Daarom zijn het meer wijsgeerige concepties dan Christelijk-gefundeerde overwegingen, wanneer in God een „eenige, onveranderlijke wil” wordt aangenomen, zoodat nooit een „novum consilium” (nieuw besluit, H.) gekomen is, noch eenige verandering in Zijn kennen en besluiten” (bl. 32). Van een logische of physische onveranderlijkheid is in God geen sprake, maar alleen „van absolute betrouwbaarheid in ethischen zin” (bl. 31).

Dat verklaart ook, waarom hij onder de Alwetendheid verstaat „een Goddelijke clairvoyance: een doórzien van alle dingen” en hij deze eigenschap dadelijk in verband brengt met het geweten van den mensch (bl. 34).

Dat verklaart ook, waarom hij eenigszins uit den toon valt als hij het neerschrijft: „Wat vroegere scholastiek overigens heeft gezegd over scientia naturalis (zelfkennis) en scientia libera (wereldbewustzijn) in God is zoo eigenwijs, dat wij daarover niet handelen” (bl. 35). Natuurlijk nemen ook wij niet alles voor onze rekening, wat de scholastiek over dit onderwerp heeft voortgebracht. Van haar splinterigheden ook in deze, zijn we alteminst gediend. Maar de onderscheiding zelf maken ook wij. Maar Dr. Riemens toont zich hier een trouw discipel van Schleiermacher.

Ik heb wat ruim geciteerd, om Dr. Riemens recht te laten wedervaren.

Maar hieruit is de konsekventie van het ethisch standpunt aangaande de leer van God volkomen duidelijk.

De ethie
de schepp
Hij wil
In zijn
zijn Gods
Men ma
God in Zi
Hij is o
van het s
Nietwa
de Schrift
Hij heef
Hij wor
alsof Hij
Wat Hij
zelfs niet
Zijns Naar
Tusschen
beschouw
op zij elka
Wij mog
absolute o
zal belijde
Gods, afge
in een vr
openbaart
Zalige Hee
tot schepp
Water u
conscientie
Ook wij
Als Dr.
Bijbel het l
verstant
louter ver
ik daarop
Want he
Het is e
Maar het
En dat h
Want ho
wil toesta
van het ef
De werke
is niet m
logisch, oo
ze is ook
en religieu
Daarom
beschouw
Zij is zo
En wat
die eenzijd

≡ Het amb

Den 26st
geleden zijt
aan de Vr
Wij wilt
dadelijk zie
ons kerkeli
Maar we
zich aanste
In de ge
van meetaf
Hij had
leonen en
Toen rees
vermogen
denken van
boeiend.
Als hoog
vak van z
wijden met
Prof. Rute
zoodat er
ruimte liet
Dan —
naar Den F
matiek en
legd. Ontv
Bavinck en
gens emerit
kerkgeschie
Later, in d
Dogmatiek
lingen nog
Wie, gelt
te zijn, zal
verzorgd wa
in het yak
hij zich bui
men al dra
de wonder
zich aan h
Het kost he
en onwillek
met zijn va
In den la
Boeft zich
Prof. Knyp
waardeering
spreken. He
kennis in d
leven van C
gekoesterd,
vrij-kenn
Want niet m
in de gesch